

כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל!

« כששוכחים מהקב"ה מיד מגיעים לגאות של 'כחי ועוצם ידי' »

מורגלים, אמר הכתוב (דברים ח יב - יח) פֶּן תֵּאֲכַל וְשָׁבַעְתָּ וְגו' וְרַם לְבַבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כֹּחִי וְעֹצְמִי יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה, וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הֵנְתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל", הנה שכחת ה' - כפירה בה', לא נאמר בתורה שבאה זאת מצד דעות רעות, מצד חקירות כוזבות, אשר הם הובילו אותו לטעותיו, דרכי התורה בהזהרת האמונה אחרות לגמרי, כפירה באה מצד מצב האדם, מתוך המצב של 'ורם לבבך', מתוך גאווה, גאווה זו היא כפירה, והעצה נגד כפירה הוא ענוה 'זוכרת כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ע"כ.

מעטה כיון שמושרש בטבע האדם שאומר כוחי ועוצם ידי, דרוש לזה מלחמה קשה ונוראה כדי לשנות הטבע המוטבע והמושרש עמוק בלבנו, זה היא עבודה זרה ממש! כי זה היפך האמונה, שייסודות האמונה הוא שאין עוד מלבדו, וזהו היחוד השלם, שצריך כל אדם להאמין שהכל מאת הקב"ה והוא יוצר הסיבות, וכנאמר בתפילת חנה (שמואל א' ב, ג) כִּי אֶל דְּעוֹת ד' וְלוֹ נִתְּנָנוּ עֲלֵלוֹת, כל העלילות והסיבות הם רק ע"י הקב"ה הגוזר אלו סיבות יהיו לאדם.

« כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל - גם בדברים הקטנים »

ראיתי מביאים בשם ר' ירוחם ממיר זצ"ל, שהדגיש את העובדה, שדוקא על הדברים 'הקטנים' כביכול, מתפתה האדם ושוכח לחיות שהקב"ה עושה אותם, שהרי על הדברים 'הגדולים' כמו מלחמות, כל אחד מבין שרק הקב"ה אחראי ומסבב אותו, אולם כשמגיעים לדברים הרגילים של היום יום טועים, ושוכחים שרק הקב"ה מסבב אותם ונותן לנו כח לעשותם.

והוא נותן דוגמא לכך ממעשה שהיה, שבזמנו היה גיבור גדול אחד אשר בכוחו היה לשבר מוטות ברזל, ביום מן הימים חלה ונפל למשכב, ואפילו עט קטן לא יכול היה להחזיק בידו, והיו כולם רואים עין בעין כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, גם בדברים 'הקטנים' ביותר.

ועד"ז מפרש **הבן איש חי**, את לשון התורה שמתבטאת בלשון 'זוכרת' כמו לענין מצות 'זכירת' שבת קודש, כי כמו לענין שבת מובן, שכיון שהאדם כ"כ מורגל לעבוד בששת ימי החול עד שיכול לבא לידי שכחה לשבות ביום השביעי, לכן נופל על ענין זה לשון של (שמות כ, ח) 'זכור' את יום השבת לקדשו, כמו כן בהנהגת האדם בעולם הזה, הלא כל המציאות של האדם בעולם הזה נראה לו כ"כ מגושם ובלתי תלוי במי שאמר והיה העולם, לכן יש באמת סכנה גדולה לשכוח את האמת שכל עסקיו ועניניו נעשים רק בהשגחתו ית', לכך גם בענין זה הוצרך הכתוב להזהיר את האדם בלשון של 'זכירה'.

« הרגשה חזקה זו ניתנה לאדם כדי שיהיה לו בחירה »

המכתב אליהו (ח"ד ע' רפ) מבאר בהרחבה ענין חולשת האדם בנקודה זו, וז"ל: "אחד הכוחות החזקים ביותר הטמונים בנפש האדם הוא שמרגיש את עצמו כעצמאי, הוא היוזם והמוציא לפועל ומצליח, והוא נהנה מהישגיו, עיקר הנאתו הוא בזה, שלפי דעתו, הוא זה שהוציא את הדבר לפועל, הדבר שבעבורו הוא רץ ועמל ויגע הוא בדרך כלל פחות חשוב בעיניו לאחר השגתו, מאשר עצם הצלחתו להשיג דבר שלא

כתוב בפרשתינו (ח, יז) וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כֹּחִי וְעֹצְמִי יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה, והמפרשים מבהירים ומתריעים, עד כמה גדולה הוא פיתוי היצר בענין זה שירמה האדם את עצמו לומר 'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', שהרי אנו רואים רק לפני כמה פסוקים שהתורה הוצרכה לחזק את לב האדם ולנחם אותו (ז, יז) שו"כ כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם וגו", כלומר, שהתורה הק' מדברת אל כלל ישראל שאינו בטוח בעצמו כלל, ומפחד לקראת כניסתם לארץ ישראל, ועכ"ז צריכה התורה הק' להזהירם, שאחרי שהם יכנסו ויצלחו במלחמתם כמו שהבטיחם השי"ת, אל תאמר בלבבך שאתה בעצמך עשה החיל הזה.

הרי לנו כמה גדול הוא נסיון הלזה, שאחרי זמן קצר שעוברים את הקושי ורואים את ההצלחה בעיניים, מיד יכולים לשכוח ולרמות את עצמו במחשבות כפירה לומר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה.

והסבא מקלם זצ"ל מדגישו ומוכיחו מדיוק בלשון התורה, והמשגיח ר' יחזקאל לעוינשטיין זצ"ל מרחיב ומבאר (אור יחזקאל אמונה, ע' קיד), שהרי אנו רואים שלפני כן מתבטא התורה הק' בלשון השמר לך 'פן' תשכח את ה' אלהיך וגו', וכן 'פן' תאכל ושבעת וגו', ואילו כאן כותב התורה בפסקנות 'ואמרת בלבבך', שאין בזה שום ספק 'פן' תאמר בלבבך, אלא 'ואמרת'.

וזהו מחמת שכל זמן שהאדם זוכר את אלקיו אין חוששין שיבא למחשבת כוחי ועוצם ידי, אולם אם נתקיים באדם ח"ו את הפסוק של 'ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיו המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים' אז ודאי שאדם כזה מיד מתחיל להתגאות ומתדרדר לדרגה שהוא מדמה בעצמו שהוא זה שעושה הכל.

ובדרך זו מפרש האור החיים הק' (שם) את הפסוק, וז"ל: "פירוש שצריך לתת לבו על טובתו כי מה' היתה לו, ודבר זה יעירהו תמיד להכיר בוראו והשגחתו עליו, ותחילת תחבולות יצר האדם היא להשכיחו דבר זה, ודרך זה יכנס לאבדו, ואולי כי לזה סמך מאמר שאחרי זה 'והיה אם שכוח תשכח', פירוש, אם שכוח דבר זה שה' הוא המטיב לך וגו' סופך שתשכח את ה', וסופך ללכת אחרי אלהים אחרים, ולא במחשבה לבד אלא במעשה כאומרו ועבדתם, ולא עבודה שאינה מסויימת באיסור, אלא והשתחית להם שהיא עבודה מסויימת באיסור לכל עבודה זרה שבעולם, כאומרם ז"ל (סנהדרין ס:) המשחווה למרקוליס חייב הגם שאין עבודתו בכך, הא למדת שהזכירה זו גדר גדול לעבודת ה' ומחסרונה ידיחנו השטן ממדריגה למדריגה למטה ממנה", עכ"ל.

וצריכים להתבונן בזה היטב, כיצד ענין הכרת הטוב הוא מפתח לכל דברי התורה ולכל עבודת השם, ומבלעדיה האדם מתדרדר לעבר פי פחת עד כדי עבודות אלילים רח"ל.

« מחשבת 'כחי ועוצם ידי' היא עבודה זרה ממש »

הגאון רבי ירוחם ממיר זצ"ל (בדעת תורה פ' וילך ע' קא) מבאר ענין זה באותו סגנון ובהרחבה, כדלהלן: "התורה הלא מדברת פעמים רבות בענין האמונה, וכדאי לראות כי לשון התורה בזה אחרת היא לגמרי מאשר אנו

דברים ברורים ובהירים בעיני זה, מצינו בדברי אחד מן ה'ראשונים', הלא היא הר"ן בדרשותיו (דרוש העשירי), וכותב בזה"ל: "רצה בזה, כי עם היות שאמת שיש באישים סגולות מיוחדות לדבר מהדברים, כמו שיש אנשים מוכנים לקבל החכמה, ואחרים מוכנים לשית עצות בנפשם לאסוף ולכנס, ולפי זה יהיה אמת בצד מה שיוכל העשיר לומר 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', עם כל זה עם היות שהכח ההוא נטוע בך, זכור תזכור הכח ההוא מי נתנו בך ומאין בא.

והוא אומר 'וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח וגו', לא אמר 'וזכרת כי ה' אלהיך נותן לך חיל', שא"כ היה מרחיק שהכח הנטוע באדם לא יהיה סבה אמצעית באסיפת ההון, ואין הדבר כן, ולפיכך אמר כי עם היות שכחך עושה את החיל הזה, תזכור נותן הכח ההוא את'.

והיינו, ישנם בני אדם אשר יצדקו באומרם 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', שכן ישנם רבים שניחנו בסגולות ובכשרונות מיוחדים המסייעים אותם להצלחה בענינים שונים, יש בני אדם שנתברכו בשכל ישר, פיהם מפיק דברי חכמה, לאחרים יש כשרונות הצלחה במסחר, וכן הלאה, עם זאת צותה התורה 'וזכרתי את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל', והיינו שהתורה הק' פונה דוקא - יותר מכל אדם אחר - לאנשים כאלה, ובמיוחד להם נועדה ההדגשה 'כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל', כלומר גם אם הצלחת בגין כשרונותיך הברוכים, עליך לזכור שכה זה ניתן לך מאת השי"ת.

ובדרך זו מפרש הגר"א את הפסוק (ח, א) **כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יִהְיֶה הַאָדָם, שֵׁאֲנֵשִׁים סְבוּרִים שְׂבִיכְלָתָם לֵאכּוֹל דְּבָרִים מְזִינִים וְעִי"ז לְהִיּוֹת בְּרִיאִים, אֲךְ עֲלֵינוּ לְדַעַת כִּי עֵצֶם הַדָּבָר שֶׁאֻכַּל פְּלוּנִי מִזִּין וּמְבַרֵּא, גַּם זֶה הוּא מִכַּח הַמֵּאֲמָר הָאֲחֵרוֹן שֶׁבַעֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת שְׁבַהֵם נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁהוּא מֵאֲמָר (בְּרֵאשִׁית א, כט) 'וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נִתְּתִי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְאֶת כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פְרִי עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ. רַק עֵ"ז מוֹצִיא פִי הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל מֵאֲמָר 'זֶרַע הָאָרֶץ יִהְיֶה לָנוּ לֵאכְלָה', זֶה מֵה שֶׁמִּכְנִס אֶת הַכַּח בְּמִזְוֹן הַלְחִיתָנוּ, וְלֹא 'עַל הַלֶּחֶם לִבְדוּ'.**

וכן מודגשת נקודה זו בדברי הרמב"ן (כאן), וז"ל: "ידוע כי ישראל גבורים ואנשי חיל למלחמה, כי נמשלו לאריות ולזאב יטרף, ומלכי כנען במלחמה נצחו אותם, על כן אמר אם תחשוב 'כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה', תזכור ה' שהוציא אותך ממצרים, ולא היה לך שם כח ועוצם יד כלל, ותזכור עוד כי במדבר אשר אין לאל ידך לחיות שם, עשה לך כל צרכך, אם כן גם החיל הזה אשר עשית בכחך, השם הוא שנתן לך הכח כאשר עשית אותו, ואם תשכח את השם יכלה כחך ושארך ותאבד כאשר אבדו הם, כי כל עוזבי ה' יכלו". עכ"ל החריף של הרמב"ן.

ור' ירוחם זצ"ל (בדעת תורה פרשת מצורע) מוסיף נקודה נוספת בענין זה, שכשחיים עם אמונה זו כמתואר כאן, באופן כזה נקל יותר להיאחז ולהידבק בבורא ית', וז"ל: "כבר הגדנו פעם בביאור הכתוב (ירמי' ט' כב) "כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו, ואל יתהלל הגבור בגבורתו, אל יתהלל עשיר בעשרו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי וגו'", דהכוונה 'בזאת' היינו בהחכמה והגבורה והעשירות עצמן, בהם גופא יגיע להשכל וידוע אותי, כי מי שהוא 'מקבל', דוקא הוא יכול להכיר את ה'נותן'".

"האיש המתבונן ומסתכל בהשגות חכמתו הלא הוא כרגע יכיר את "כי ה' יתן חכמה" (משלי ב' 1), הלה תיכף יכיר ויראה ממש איך שנשפכת אליו חכמה, טפה וטפה ומפיו דעת ותבונה, גם הגבור גם העשיר אם אך יסתכלו היטב במ ובעצמם על כל תנועה ותנועה ועל כל שעל ושעל, הלא תיכף יכירו את "כי הוא הנותן לך כח". עכ"ל.

היה לו קודם לכן, ההרגשה שהוא אמר ונעשתה מחשבתו היא חשובה לו מהכל".

"זה מכבר שמענו שואלים, מהי בעצם מעלת בעל החסד, אם נהנה זה שעושה מעשים עבור עצמו, הרי גם עושה החסד נהנה, ומה יתרון לזה על זה.

"במקום אחר הראינו את הטעות שבשאלה זו, אבל לפי האמור לעיל התשובה היא פשוטה, בעל החסד רודף חסד משאיפה טהורה לחסד, ובזאת היא מעלתו הנשגבה לאין ערוך לעומת זה שרץ אחרי מאוויו הפחותים והבוזיים, הרגשת ההנאה הבאה לו לאחר המעשה לא מהחסד היא, אלא רק ממה שעלה בידו להוציא מחשבתו אל הפועל".

"הרגשת העצמאות בענינים הגשמיים בטעות יסודה, כמאמר הכתוב "ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל", ואם תאמר האדם, שלכל הפחות המחשבה והיוזמה שלי הן, גם זה אינו, כי את המלים "הוא הנותן לך כוח לעשות חיל" תירגם אונקלוס "הוא דיהב לך 'עצה' למקני נכסין", הרי שגם 'העצה' עצמה מה' היא".

"לשם מה איפוא ניתנה לאדם הרגשה חזקה זו, לא ניתנה אלא בעבור הבחירה. עליו לדעת שבתחום הבחירה בין טוב לרע שבעבורה נברא, הריהו ברשות עצמו לגמרי, וכל החוזק והתוקף של הכוח הזה נצרכים, כי מבלתם לא יצליח האדם במלחמת היצר. לו היו בני אדם מפנים רק מקצת מהיוזמה, המרץ והחריצות שהם משקיעים "במלחמת החיים" - אל תחום המלחמה האמיתית, מלחמת היצר, אז היה העולם מקבל פנים אחרות לגמרי".

"הרי ידוע ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", אבל האדם עלול 'להפך את היוצרות'. בתחום הרוחניות ששם הוא השליט, הוא עשוי לומר שמידה זו או אחרת היא 'טבעית' לו, כאילו נגזרה עליו מאת ה' ואין בידו לשנותה, ובתחום הגשמיות ששם 'הכל בידי שמים', מדמה שהכל ברשותו ובממשלתו.

ואם תחשוב שטעות זו היא בת זמננו, עידן הטכנולוגיה המודרנית, ראה מה שכתב כבר לפני אלף שנה החסיד **רבינו בחיי בחובות הלבבות** (יחוד המעשה פרק ה): "והוא היצר מהפך הטענות, פעם בהכרח ובגזרה, ופעם בצדק ובבחירה, כפי מה שיאות לו לפתותך ולרפות ידך, וכאשר יראה אותך מתעלם במעשה העבודה, ונוטה אל דרך העבירות, ישתדל לברר אצלך ענין ההכרח ויאמר לך 'וכי תוכל לעמוד כנגד גזירותיה, אין לך לעשות אלא מה שנגזר עליך לעשותו, כי ממשלת כל הדברים ביד הבורא יתעלה כמ"ש אני ה' עושה כל', ואם יראה אותך

מתעסק במעשה מעניני העוה"ז יאמר לך 'היזהר מן העצלה והרפיון, ואל תסמוך על זולתך, כי הטוב והרע ביכולתך השתדל בכוחך, וטרח בכל יכולתך תגיע אל מה שתתאו מתענוגי העוה"ז".

"קשה לנו לתפוס את הטעות שב'כוחי ועוצם ידי', כי כולנו נוגעים בדבר, ומדמים לעצמנו שאנו שולטים בסיבות, ובפיקחותנו מנצלים אותן לטובתנו, אבל אם האדם רק יתבונן באמת יראה שהוא בין הסיבות כסומא המגשש באפילה, הבה נתבונן, כמה פעמים הוא נוכח לדעת שהסיבה בה תלה כל תקוותיו נכזבה, וסיבה אחרת שלא החשיבה וגם לא חשב עליה היא שהביאה את מבוקשו, וכן אמרו ז"ל (בראשית רבה פרשה נ"ג) "אמר רבי בנימין הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם מן הדא דכתיב ויפקח אלהים את עיניה ותרא באר מים".

"כל אחד ידוע מנסינו הוא, איך אפשר להשתמש בסיבה ידועה ולקבל תוצאות בדיוק הפוכות למה שהיה צפוי, כעין אחי יוסף שמכרו את אחיהם לעבד, ועי"ז נעשה מלך, וכל זה בא ללמדנו שהסיבות העיקריות לכל מה שמתרחש בעולם, הן הסיבות הרוחניות, ומה שנראה לנו כסיבה, אינה אלא אמצעי להגשמת הרוחניות, ואליבא דאמת היא מסובב ולא סיבה".